

Legea nr. 361/2022 privind protecția avertizorilor în interes public

1. Ce e un avertizor în interes public?

Avertizorul este persoana fizică care efectuează o raportare sau divulgă public informații referitoare la încălcări ale legii, obținute **în context profesional**. Persoana care face acest lucru poate fi un angajat, un colaborator, un intern, un stagiar, un candidat la interviu, un asociat ș.a.m.d., care a aflat despre anumite încălcări ale legii care se petrec într-o firmă privată sau într-o instituție/autoritate publică sau care are informații despre încălcări ale legii și care vrea să le scoată la lumină. Este esențial să fii aflat despre încălcarea respectivă în context profesional.

2. Ce înseamnă că raportează despre încălcarea legii?

De la caz la caz, poate însemna că raportează unui for superior, în cadrul companiei, despre faptul că superiorul direct, un coleg sau altă persoană din companie încalcă legea în X sau Y mod, poate însemna că fac o sesizare despre asta la autoritățile competente sau la Agenția Națională de Integritate (care a devenit raportor extern în contextul acestei legi - detalii, pe site-ul Agenției), poate însemna o divulgare publică (ofer presei informațiile, considerând că sunt absolut esențiale cunoașterii de către opinia publică - de exemplu, că în spitalul județean nu se operează decât pe bază de mită ș.a.m.d.).

Raportarea înseamnă, în cuvinte simple, că știu de o încălcare a legii, știu cine e responsabil și decid că e necesar ca acea faptă să nu se mai întâmple, să fie cunoscută de autoritățile responsabile, de conducerea companiei, de publicul larg, iar persoana responsabilă să fie trasă la răspundere.

3. Raportarea poate fi și sub anonim?

Da - **dacă raportarea nu conține numele, prenumele, datele de contact sau semnătura avertizorului** (este, deci, anonimă) **va fi examinată și soluționată doar dacă conține indicii referitoare la încălcări ale legii**. Altfel, ea va fi clasată.

4. Cu ce mă ajută Legea avertizorilor?

Desigur că și în lipsa unei atare legi se pot face raportări undeva cu privire la încălcarea legii. Scopul legii e de a oferi protecție celor care fac asemenea raportări și riscă apoi sau chiar suferă represalii - sunt concediați, discriminați la locul de muncă, transferați, pierd diverse beneficii ș.a.m.d..

Legea ajută avertizorul în sensul exonerării de răspundere dacă raportarea e făcută conform legii, iar dacă a suferit represalii, va putea beneficia de măsuri reparatorii. De pildă, poate obține rapid, în instanță, suspendarea măsurii luate împotriva sa. Dacă e cercetat disciplinar, poate cere de la baroul teritorial un avocat din oficiu, fără să suporte vreun cost pentru asta. La fel, poate cere avocat pentru contestarea măsurilor în instanță.

5. Despre ce încălcări ale legii e vorba?

Legea avertizorilor vizează doar **fapte care constau într-o acțiune sau inacțiune care constituie nerespectări ale dispozițiilor legale** prevăzute în anexa nr. 2 din Legea nr. 361/2022, care **privesc domenii cum ar fi:**

- achizițiile publice;
- serviciile, produsele și piețele financiare, prevenirea spălării banilor și a finanțării terorismului;
- siguranța și conformitatea produselor;
- siguranța transportului;
- protecția mediului;
- protecția radiologică și siguranța nucleară;

- siguranța alimentelor și a hranei pentru animale, sănătatea și bunăstarea animalelor;
- sănătatea publică;
- protecția consumatorilor;
- protecția vieții private și a datelor cu caracter personal și a securității rețelelor și sistemelor informatice.

Legea se mai referă și la:

- încălcări care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii Europene (cum sunt menționate la art. 325 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene și cum sunt detaliate în măsurile relevante ale Uniunii Europene);
- încălcări referitoare la piața internă (menționate la art. 26 alin. (2) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene), inclusiv încălcări ale normelor Uniunii Europene în materie de concurență și de ajutoare de stat, precum și încălcări referitoare la piața internă în ceea ce privește actele care încalcă normele privind impozitarea societăților sau mecanismele al căror scop este obținerea unui avantaj fiscal ce contravine obiectului sau scopului dreptului aplicabil în materie de impozitare a societăților, ce reprezintă abateri disciplinare, contravenții sau infracțiuni, sau care contravin obiectului sau scopului legii.

Legea se mai referă și la cei care dețin informații referitoare la încălcări ale legii - informații, inclusiv suspiciuni rezonabile, cu privire la încălcări efective sau potențiale ale legii, care s-au produs sau care sunt susceptibile să se producă în cadrul autorităților, instituțiilor publice sau în cadrul altor persoane juridice de drept public, precum și în cadrul persoanelor juridice de drept privat, în care lucrează sau a lucrat avertizorul în interes public sau cu care acesta este sau a fost în contact prin intermediul activității sale, precum și informațiile cu privire la încercări de a ascunde astfel de încălcări.

6. Unde mă duc să raportează, mai exact?

Legea oferă întâietate ideii de raportare internă. Am aflat la locul de muncă despre faptul că cineva încalcă legea, încerc să raportează

intern acest lucru - unui superior al acelei persoane, ideal. Dar canale de raportare internă și o procedură în acest sens nu au decât entitățile publice și nu vor avea decât companiile cu mai mult de 50 de angajați. Chiar și așa, **e posibil ca aceste entități obligate să aibă un canal intern, să nu aibă în practică acel canal, el să existe doar pe hârtie sau, pur și simplu, să nu prezinte suficiente garanții de încredere.**

Atunci, soluția este raportarea externă. Conform Legii Whistleblower, autoritate competentă să primească raportări externe privind încălcări ale legii reprezintă:

- a) autoritățile și instituțiile publice care, potrivit dispozițiilor legale speciale, primesc și soluționează raportări referitoare la încălcări ale legii, în domeniul lor de competență (Inspekția Muncii, autoritățile de cercetare și urmărire penală, ANAF, ANPC, ANSPDCP etc.);
- b) Agenția Națională de Integritate;
- c) alte autorități și instituții publice cărora Agenția le transmite raportările spre competență soluționare.

7. Existența unui canal intern de raportare mă împiedică să fac o raportare externă, dacă consider că fapta despre care am aflat e una gravă?

Scopul Legii Whistleblower nu este acela de a împiedica sesizarea sau denunțarea unor fapte la autoritățile competente. Acestea sunt posibile în continuare, iar legea nu instituie o piedică sau nu lungeste procesul de denunțare a unei fapte în vreun fel.

Scopul legii e de a oferi protecție celor care raportează încălcări ale legii tocmai în eventualitatea unor represalii - care, desigur, pot să nu aibă loc niciodată. Dacă au loc, iar cel care a făcut o raportare externă vrea să beneficieze de protecția acestei legi, va trebui să bifeze însă criteriile din lege pentru a putea activa acea protecție.

8. La ce tip de represalii se referă legea?

Lista de represalii prevăzută de lege e destul de lungă:

- a) orice suspendare a contractului individual de muncă ori a raportului de serviciu;
- b) concedierea sau eliberarea din funcția publică;
- c) modificarea contractului de muncă sau a raportului de serviciu;
- d) reducerea salariului și schimbarea programului de lucru;
- e) retrogradarea sau împiedicarea promovării în muncă sau în funcția publică și a dezvoltării profesionale, inclusiv prin evaluări negative ale performanței profesionale individuale, inclusiv a funcționarilor publici, sau prin recomandări negative pentru activitatea profesională desfășurată;
- f) aplicarea oricărei alte sancțiuni disciplinare;
- g) constrângerea, intimidarea, hărțuirea;
- h) discriminarea, crearea unui alt dezavantaj sau supunerea la un tratament inechitabil;
- i) refuzul de a transforma un contract de muncă pe o perioadă determinată într-un contract de muncă pe durată nedeterminată, în cazul în care lucrătorul a avut așteptări legitime că i s-ar oferi un post permanent;
- j) refuzul de a reînnoi un contract de muncă pe o perioadă determinată sau încetarea anticipată a unui astfel de contract;
- k) cauzarea de prejudicii, inclusiv la adresa reputației persoanei în cauză, în special pe platformele de comunicare socială, sau pierderi financiare, inclusiv sub forma pierderii oportunităților de afaceri și a pierderii de venituri;
- l) includerea pe o listă sau într-o bază de date negativă, pe baza unui acord sectorial sau la nivel de industrie, formal sau informal, care poate presupune că persoana în cauză nu își va găsi, în viitor, un loc de muncă în respectivul sector sau în respectiva industrie;
- m) rezilierea unilaterală extrajudiciară a unui contract pentru bunuri sau servicii, fără a fi îndeplinite condițiile în acest sens;
- n) anularea unei licențe sau a unui permis;
- o) solicitarea de efectuare a unei evaluări psihiatrice sau medicale.